

Feminista fordítássorozatunk mot-
tóját - A hallgatásod nem véd meg
- Audre Lorde afroamerikai lesz-
bikus feminista szerzőtől kölcsö-
nőztük. A sorozatban különböző
nemzetközi és romániai interszek-
cionális, antirasszista és antikapita-
lista feminista esszék, elemzések és
manifestumok magyar fordításait
közöljük, melyek a cinkos csend
helyett a meghallgatást, az elhallga-
tás helyett a felszólalást és a párbe-
szédet kívánják katalizálni.

Audre Lorde

A DÜH HASZNÁLATAIRÓL: A RASSZIZMUSRA VÁLASZOLÓ NŐK

A Szabad Oldalak kollektíva tisztában van a fizikai könyvek ökológiai hatásával, ezért emlékeztetjük azt hogy:

Oszd meg

a könyveid szeretteiddel a családból vagy a közösségből.

Ajándékozd el

a könyveket, amelyekre már nincs szükséged.

Ne dobd el

soha a könyveket, még ha megrongálódta sem. Valaki másnak örömet okozhat.

Javítsd meg

Keríts időt, hogy megjavíts egy könyvet és adj esélyt, hogy másokhoz eljusson.

Csak azt vedd meg, amire szükséged van

Ne vásárolj könyveket dísznek. Azt vedd meg, ami tényleg érdekel.

pagini-libere.ro

facebook.com/editurapaginilibere

instagram.com/paginilibere

editurapaginilibere@protonmail.com

A Pagine Libere (Szabad Oldalak) egy anarchista kiadó.

Decentralizált, autonóm és horizontálisan szerveződő kollektíva. Román és – alkalomadtán – más nyelvű nyomtatványaink (könyvek, brosúrák, fanzinek) kiadásával az a célunk, hogy a jelenlegi kapitalista és autoritárius rendszernek ellenállni képes személeteket és gyakorlatokat népszerűsítsünk, ösztönözzünk.

A libertárius hagyományban a pamflet, a rejtvé és titkon nyomtatott kiadványok gyakran közkezen forogtak, szabadon. A Pagine Libere Kiadó folytatni kívánja ezt a hagyományt és arra bátorít mindenkit, hogy használja, adaptálja és – ha indokolt – módosítsa szövegeinket. Az egyetlen kitétel az, hogy mindez ne kereskedelmi célból történjen. Arra kérjük azokat, akik az általunk kiadott anyagokat vagy az azokból kiragadott részleteket használják, amennyiben lehetséges, jelezzék a forrást.

A szem egy önszerveződő és nem hierarchikus romániai, magyar nyelvű társadalomkritikai és kulturális online folyóirat.

Elméleti, tudományos és kritikai publikációinkon keresztül szociális problémákra igyekszünk reflektálni. Erdélyi folyóiratként abban a sajátos helyzetben vagyunk, amely lehetővé teszi, hogy összekötő kapocsként működhessünk a magyar és a román kritikai kultúra, valamint a határon inneni és túli magyar nyelvterületek és más európai kritikai kezdeményezések, publikációs felületek és politikailag aktív csoportok között.

aszem.info

facebook.com/aszempont

aszempont@gmail.com

Már megjelent:

BROSÚRÁK:

I. Románul

1. *A. Răvășel* – Mircea Rosetti
2. *Adrian Tătăran* – Panait Mușoiu
3. *Andie Nordgren* – Anarhia relațională (introducere de *hopancarusel*)
4. *bell books* – Să înțelegem patriarhatul
5. *Carolina Vozian* – Carte, cocon, cochilie, cameră, chirie
6. *Colin Ward* – Anarhismul ca teorie a organizării
7. *CrimethInc* – Vot vs. Acțiune Directă
8. *Cristian-Dan Grecu* – Cșipike – piticul comunist
9. *David Graeber* – Ești un anarhist? Răspunsul te-ar putea surprinde!
10. *David Graeber* – Noii anarhiști
11. *David Graeber* – Speranța în comun
12. *Dennis Fox* – Anarhism și psihologie
13. *Necunoscut* – Slogane din mai 68
14. *Emma Goldman* – Căsătorie și iubire
15. *Emma Goldman* – Gelozia: cauze și posibile remedii
16. *Emma Goldman* – Nu există Comunism în URSS
17. *Errico Malatesta* – Anarhia
18. *Giorgio Agamben* – De la un stat al controlului către un praxis al puterii destituite
19. *Institutul pentru Studii Anarhiste* – Genul
20. *Ionuț-Valentin Cucu* – Kurzii, între naționalism identitar și federalism libertar
21. *Martin Veith* – Neobosit! Iuliu Neagu-Negulescu
22. *M.E.K.A.N.* – Demoni Dansatori: cugetări provizorii asupra mișcării free party siciliene
23. *Mihail Bakunin* – Catehism revoluționar
24. *Murray Bookchin* – Municipalismul libertar
25. *Philip Richlin* – 10 reguli pentru o societate non-violentă
26. *Piotr Kropotkin* – Ordinea
27. *Robert Graham* – Ideea generală a Revoluției la Proudhon
28. Suprarealism și anarhism
29. *Veda Popovici* – Poliția Ucide! Practici și principii pentru o solidaritate feministă anti-represiune
30. *Vlad Brătuleanu* – Anarhismul în România

II. Magyarul

1. A Combahee River Collective Nyilatkozata
2. *Audre Lorde* – A düh használatáról: a rasszizmusra válaszoló nők
3. *Audre Lorde* – Életkor, rassz, osztály és nem: Nők újradefiniálják a különbséget
4. *bell books* – Feminista politika
5. *bell books* – Megérteni a patriarchátust
6. *Carolina Vozian* – Könyv, kégli, kéreg, kuckó, kvártély

7. *Georgiana Aldessa Lincan* – A fehér privilégium felhasználása a társadalmi igazságosságért folytatott harcban
8. *Kimberlé Crenshaw* – Az interszekcionalitás sürgőssége
9. *Vincze Enikő* – Küzdelmek a társadalmi reprodukció terén világhírű idején: Lakhatási igazságosság Romániában
10. *Giorgio Agamben* – Az ellenőrző államtól a destituáló hatalom praxisáig
11. Határokon átvelő feminista manifesztum
12. *Murray Bookchin* – Libertárius municipalizmus
13. *Oana Dorobanțiu* – Szövetségesség és performativitás: mit jelent szövetségessé lenni?

III. Angolul

1. *Cosmin Koszor-Codrea* – Science popularization and Romanian anarchism in the nineteenth century
2. *Cristian-Dan Grecu* – Cșipike – the Communist Pipsqueak
3. *M.E.K.A.N.* – Ecstasy in the time of cholera
4. *Vlad Brătuleanu* – A Brief History of Anarchism in Romania

IV. Franciául

1. *Veda Popovici* – La Police assassine ! Pratiques et principes pour une solidarité féministe contre la répression.

KÖNYVEK:

I. Románul

1. Nicolas Trifon: un parcurs libertar internaționalist – interviuri
2. *Iuliu Neagu-Negulescu* – Arimania
3. *Mihail Bakunin* – Dumnezeu și Statul

A hallgatásod nem véd meg *feminista fordítássorozatunk antirasszista szövegblokkját egy újabb Audre Lorde előadással folytatjuk, mely eredetileg 1981-ben hangzott el az amerikai Országos Women's Studies Szövetség (National Women's Studies Association) konferenciáján. Az oldalunkon korábban publikált, Életkor, rassz, osztály és nem: Nők újradefiniálják a különbséget* című esszéjében Lorde a különbség és a különbözőség feminista újradefiniálására törekszik, melyet a közös küzdelmek alapjaként határoz meg. Lorde felismeri az elnyomás elleni küzdelemben a különbségek elismerésében rejlő erőt. Ezt a témát folytatja az alábbi szöveg is.

A düh használatáról: a rasszizmusra válaszoló nők című előadás és esszé, *abogy a* cím is mutatja, a düh és a harag érzésével foglalkozik feminista és antirasszista szempontból. Lorde saját és közösségei tapasztalataiból, érzéseiből indul ki, abból a megfigyelésből, hogy a hosszú időn keresztül elfojtott és fel nem ismert düh milyen negatív következményekkel jár az egyénre és a közösségre. Ezért Lorde szerint meg kell tanulnunk kezelni a haragot és a dühérzéseket, különösen a nőknek, akiket nem erre nevelnek a patriarchális társadalomban, és különösen a többszörös elnyomásnak kitett színes és fekete nőknek. A dühöt és a haragot nem szabad azonban összetéveszteni a gyűlölettel. Ez utóbbi mindannyiunk ellen tör, míg az előbbieket, bár nem veszélytelenek, önvizsgálat és egymás meghallgatása révén teremtő erővé is válhatnak.

Rendkívül fontos elemzés ez a Lorde-ra jellemzően költői nyelven megírt esszé. Különösen most, a Black Lives Matter tüntetéshullámok médianyilvánossága által kiváltott diskurzusok és az éppen zajló koronavírus világjárvány

tükrében. *A feminista elméleti szövegekben egyébként is fontos szerepet töltenek be az érzések és az ezekre való odafigyelés, de a düh érzésének boncolgatása érzékeny talajon mozog. Lorde-al egyet értve úgy gondolom, hogy egy igazságosabb jövő érdekében muszáj kezdenünk valamit a saját magunk és a mások dühével, és jó lenne ha energiáinkat nem egymás marcangolására, hanem a düh forrásának jobb megértésére és a rendszer szétbontására tudnánk fordítani. Ehhez azt hiszem, arra van szükség, hogy az egyén felismerje és próbálja megérteni, illetve megtanulni kezelni, felhasználni és irányítani dühérzéseit. Mindeközben a közösségnek is feladata a düh forrásainak felismerése és megértése, illetve ennek közösségi kanalizálása. Ez a tulajdonképpen terápiás és transzformatív folyamat különösen nehézé vált és válik a vilájárvány miatti távolságtartás és fokozódó digitalizáció idején, miközben a már létező elnyomások lecsapódásából származó düh mellé a távolságtartás miatt még több feszültség gyűlik fel. Remek olvasmány, tehát, ezekben a nehéz időkben Lorde szövege. Nem hiszem, hogy tudna még bárki is ilyen sok odafigyeléssel, önkritikával, éleslátással, kreativitással, lelkesedéssel, tenni akarással, csodálattal és reménnyel teli írni a dühről.*

Senki sem szabad, amíg nem vagyunk mind szabadok! Ennek a parafrázisnak az eredeti változata éppen az alábbi esszében olvasható. Egyszerre dühítő, fájdalmas és cselekvésre sarkalló írás: “Én magam sem lehetek szabad, amíg csak egyetlen nő is nem szabad, még akkor is, ha bilincsei nagyon különböznek az enyéimtől. És nem vagyok szabad, míg csak egyetlen színes ember is láncra verve marad. És közületek sem szabad senki.”

Ugron Nóra sorozatszerkesztő bevezetője

A DÜH HASZNÁLATAIRÓL: A RASSZIZMUSRA VÁLASZOLÓ NŐK¹

Rasszizmus: egy rassz minden más rassz feletti eredendő felsőbbrendűségében való hite és az ebből fakadó nyilvánvaló és magától értetődő alávetés joga.

A rasszizmusra válaszoló nők. A rasszizmusra adott válaszom a düh. Életem nagy részében ezzel a dühvel éltem, hol figyelmen kívül hagytam, hol pedig tápláltam, használni tanultam, még mielőtt megsemmisíti a jövőképem. Egykor még csendben éltem vele, terhétől félve. De a dühtől való félelmem semmire sem tanított. És a te dühtől való félelmed téged sem fog tanítani semmire.

A rasszizmusra választ adó nők a dühre válaszolnak. A kirekesztés, a megkérdőjelezetlen előjogok, a rasszhoz köthető torzítások, az elhallgatás, az igazságtalanság, a sztereotípiák, a mentegetőzés, a félrevezetés, az árulás és a ko-optáció² miatt érzett dühre.

Dühöm válasz a rasszista magatartásokra, és az ezekből származó cselekedetekre és előfeltevésekre. Ha a más nőkkel való kapcsolataitok ezeket a magatartásformákat tükrözik, akkor a dühöm és az azt kísérő félelmeitek reflektorokként működnek, amelyeket ugyanúgy fel lehet használni a fejlődéshez, mint ahogy én is megtanultam a düh kifejezését saját fejlődésem érdekében felhasználni. De helyreállító műtétként és nem büntudatként. A büntudat és a mentegetőzés annak a falnak az építő kövei, amellyel szemben küszködünk, és egyik sem szolgálja a jövőnket.

Mivel nem szeretném, hogy ez egy elméleti vitává váljon, ezeket a pontokat néhány példával fogom szemléltetni. Az idő miatt rövidre fogom. De szeretném, hogy tudjátok, a lista sokkal hosszabb.

Például:

1. Elhangzott az egyesül államokbeli Országos Women's Studies Egyesület (National Women's Studies Association) konferenciáján 1981 júniusában. Eredetileg megjelent: *Sister Outsider*, Crossing Press, California 1984. Az angol szöveg online [itt](#) elérhető.

2. Egy mozgalomnak, elméletnek vagy gondolatnak stb. a hatalomba vagy elnyomásba való beemlése, jelen esetben a rasszista elnyomásba való inkorporáció és hatástalanítás. (ford. megj.)

- Közvetlen és partikuláris dühből beszélek egy egyetemi konferencián amikor egy fehér nő megszólal: „Mondd el, hogy mit érzel, de ne legyél túl kemény mert nem foglak meghallani.” De vajon a modorom gátolja a meghallgatásban, vagy az üzenet jelentette fenyegetés, hogy megváltozhat az élete?
- Egy déli egyetem women's studies programja meghív egy fekete nőt, hogy felolvasson egy egyhetes fekete és fehér nőkről szóló fórum után. „Mit adott nektek ez az egy hét?” – teszem fel a kérdést. A leghangosabb fehér nő azt mondja: „Azt hiszem sokat kaptam. Úgy érzem, hogy a fekete nők sokkal jobban megértenek most engem, sokkal jobban látják, hogy honnan is jövök én.” Mintha az ő megértése lenne a rasszizmus problémájának a középpontjában.
- Tizenöt évnyi nőmozgalom után, amely minden nő életproblémáit és lehetséges jövőjét taglalja, még mindig azt hallom egyetemről egyetemre: „Hogyan foglalkozhatnánk a rasszizmus kérdéseivel? Egyetlen színes nő sem vett részt.” Vagy, a kijelentés másik oldala: „Az intézetünkben nincs senki, aki alkalmas lenne a műveik tanítására.” Más szavakkal, a rasszizmus a fekete nők problémája, a színes nők problémája, és csak mi beszélhetünk róla.
- Miután a Poems for Women in Rage [Versek dühöngő nőknek] című munkámból olvasok fel, egy fehér nő megkérdi: „Kezdesz valamit azazal, hogy hogyan kezelhetjük a *mi* dühünket? Úgy érzem, nagyon fontos.” Mire én rákérdezek: „Hogyan használjátok a *ti* dühötöket?” És akkor el kell fordulnom az üres tekintetétől, mielőtt arra ösztönöz, hogy saját megsemmisülésében részt vegyek. Nem azért létezem, hogy az ő haragját helyette érezzem.
- A fehér nők kezdik megvizsgálni a fekete nőkhöz fűződő viszonyaikat, mégis gyakran azt hallom tőlük, hogy csak a gyermekkorban felbukkanó kis színes gyerekekkel szeretnének foglalkozni, a szeretett pesztrával, az alkalmi második osztályos iskolatárssal – ezekkel a gyöngéd emlékekkel arról, ami egykor rejtélyes, érdekfeszítő vagy akár semleges volt. Elke-

sem, ha ezt a pszichét egy másik nő testesíti meg. A farkasok haragjának ajkáról szoptam és megvilágosodásra, nevetésre, védelemre használtam dühömet, tüzet csiholtam, olyan helyeken, ahol nem volt fény, sem étel, sem nővérek, sem otthon. Nem vagyunk istennők, matriarchák vagy az isteni megbocsátás építményei; nem vagyunk az ítélet tüzes ujjai vagy a vezeklés eszközei; nők vagyunk, akiket női hatalmunk okán vernek mindig vissza. Megtanultuk felhasználni a haragot, mint ahogy megtanultuk hasznosítani a halott állatok húsát, és megsebezve, megtörve, átformálva, túlélünk és fejlődünk, Angela Wilson szavaival: továbblépünk. Nem-színes nőkké vagy nélkülik. Felhasználunk bármely képességet, amelyért megküzdöttünk, beleértve a haragot is, hogy egy olyan világ megtervezésében és megformálásában nyújtsunk segítséget, ahol nővéreink nevelkedhetnek, ahol gyermekeink szerethetnek, és ahol az erő, amelyet egy másik nő különbségének és csodájának megérintése és megismerése jelent, végül meghaladja majd a pusztítás szükségét.

Nem a fekete nők dühe csöpög a bolygóra mint valami beteg folyadék. Nem az én dühöm lövi ki a rakétákat, vagy költ másodpercenként több mint hatvanezer dollárt lövedékekre és a háború és halál más eszközeire, mészárol le gyermekeket a városokban, halmoz fel ideggázt és vegyi bombákat, szodomizálja lányainkat és földünket. Nem a fekete nők haragja bomlik vak, dehumanizáló erővé, amely mindannyiunk megsemmisítésére tör, hacsak nem szegezzük ellene azt, ami a mienk: a hatalmunk, hogy felülvizsgáljuk és újradefiniáljuk azokat a kereteket, amelyekben élni és dolgozni fogunk; a hatalmunk, hogy elképzeljük és újjáépítsünk, haragról fájdalmas haragra, kőről nehéz kőre haladva, a különbségek egy termékeny jövőjét és a választásainkat eltartó földet.

Üdvözlünk minden nőt, aki szemtől szembe, eltárgyasításon és büntudaton túl képes velünk találkozni.

Fordította Ugron Nóra

Az eredetivel egybevetette Szigeti Attila

érintetlen privilégium fenntartásának. A büntudat pedig csak az eltárgyasítás egy másik módja. Az elnyomott népeket mindig arra kérik, hogy még egy kicsit görnyedjenek a teher alatt, mígnem csak áthidalják a vakság és az emberiség közötti szakadékot. A fekete nőktől pedig azt várják el, hogy csak mások üdvösségének vagy tanulásának szolgálatára használjuk haragunkat. De ennek az időnek vége. A dühöm fájdalmat jelentett számomra, de a túlélést is egyben, és mielőtt feladnám, megbizonyosodom arról, hogy van valami legalább ugyanannyira erős, ami helyettesíteni tudja a tisztánlátás felé vezető úton.

Melyik nő van itt annyira elragadtatva saját elnyomásától, hogy nem látja lábnymát egy másik nő arcán? Melyik nő számára vált az elnyomás rendszere oly értékessé és nélkülözhetetlenné, mintegy az igazak körébe való bebocsátás belépőjévé, távol az önvizsgálat hideg szeleitől?

Olyan leszbikus színes nő vagyok, akinek a gyerekei rendszeresen étkezhetnek, mert az egyetemen dolgozom. Ha teli gyomruk megakadályoz abban, hogy közösséget vállaljak egy másik színes nővel, akinek a gyerekei nem esznek, mert nem talál munkát, vagy akinek nincs gyereke, mert a belsője elrohadt az otthoni abortuszok és a sterilizálás miatt; ha nem ismerem fel azt a leszbikusot, aki úgy dönt, hogy nem vállal gyereket, a nőt, aki úgy dönt, hogy nem bújik elő, mert homofób közössége az egyetlen támasza, azt a nőt, aki újabb halál helyett a hallgatást választja, azt a nőt, aki attól retteg, nehogy haragom az ő dühkitörését váltsa ki; ha nem ismerem fel őket saját magam másik arcaiként, akkor nemcsak mindenegyes őket érő elnyomáshoz, hanem a sajátomhoz is hozzájárulok - éppen ezért a közöttünk levő dühöt a kölcsönös tisztánlátás és megerősítés érdekében kell felhasználni, nem pedig a büntudat általi menekülésre vagy a köztünk lévő távolságok növelésére. Én magam sem lehetek szabad, amíg csak egyetlen nő is nem szabad, még akkor is, ha bilincsei nagyon különböznek az enyéimtől. És nem vagyok szabad, míg csak egyetlen színes ember is láncra verve marad. És közületek sem szabad senki.

Színes nőként beszélek itt, aki nem a pusztulás, hanem a túlélés fele hajlik. Egyetlen nő sem felelős elnyomója pszichéjének megváltoztatásáért, még akkor

rülitek azokat a gyerekkorban kialakult előfeltevéseket, melyeket a Rastus és Alfalfa kiváltotta harsány nevetés formált, vagy az a szúrós üzenet, amikor anyukátok a padra terítette a sálját, mert éppen én ültem ott korábban, vagy Amos'n Andy felejthetetlen, dehumanizáló ábrázolása és apukátok vicces estimeséi.

- Kétéves lányomat tolom egy bevásárlókocsiban egy eastchesteri szupermarketben 1967-ben, amikor egy anyukája kocsijában mellettünk elhaladó fehér kislány izgatottan felszólal: „Nézd, anya, egy cseléd-baba.” És anyukád elcsitít, de nem javít ki. Így tizenöt év múlva, egy rasszizmusról szóló konferencián, még mindig humorosnak találhatod ezt a történetet. De hallom, ahogy a nevetésed rémülettel és betegséggel van tele.
- Egy fehér egyetemi személy nem-fekete színes nők újonnan megjelent kötetét üdvözlö. „Lehetővé teszi, hogy a rasszizmussal foglalkozzam, de a fekete nők keménysége nélkül” – mondja nekem.
- A nők egy nemzetközi, kulturális összejövetelén, egy jól ismert, fehér amerikai női költő félbeszakítja a színes nők felolvasását, hogy saját munkáiból olvashasson, majd elsiet „egy fontos beszélgetésre”.

Ha az akadémiai közegben a nők valódi párbeszédet szeretnének folytatni a rasszizmusról, ehhez más nők szükségleteinek és életkörülményeinek az elismerésére lesz szükség. Amikor egy akadémiai közegben dolgozó nő kijelenti, hogy „nem engedheti meg magának”, ez vélhetőleg azt jelenti, hogy döntés kérdése, mire költi a rendelkezésre álló pénzét. De amikor egy társadalmi segélyből élő nő mondja azt, hogy „nem engedheti meg magának”, akkor ezt úgy érti, hogy egy olyan pénzüsszegeből él, amely már 1972-ben is alig volt elég a megélhetésre, és gyakran nem jut elég a betevő falatra sem. Ennek ellenére, az Országos Women's Studies Szövetsége a rasszizmus tematizálása céljából megszervezett jelen konferenciájá, most, 1981-ben elutasítja a regisztrációs díjak elengedését azon szegény és színes nők számára, akik előadni vagy műhelymunkát tartani szeretnének. Ez sok színes nő számára tette lehetetlenné

– így például Wilmette Brown, a Fekete Nők a Fizetett Házimunkáért (Black Women for Wages for Housework) képviselője számára is–, hogy részt vegyenek ezen a konferencián. Vajon a jelenlegi is csak egy újabb este annak, amikor az akadémia saját zárt körein belül beszél az életről?

A jelenlevő fehér nőkhöz, akik felismerik ezeket a magatartásformákat, de elsősorban színes nővéreimhez, akik ezer ilyen találkozást élnek át és élnek túl – színes nővéreimhez, akik hozzám hasonlóan reszketnek megzabolázott haragjuktól, vagy akik néha haszontalan és zavaró tényezőkként (mely a két leggyakoribb vád) hessegetik el dühük kifejeződéseit, hozzátok akarok szólni a dühről, az én dühömről, és arról, hogy mit tanultam meg a düh birodalmában való utazásaimból.

Minden fölhasználható / kivéve azt, ami pusztító / (erre kell / emlékezned amikor rombolással vádolnak)

Minden nő rendelkezik a dühérzések egy jól felszerelt arzenáljával, amely potenciálisan hasznos lehet azokkal a személyes és intézményi elnyomásformákkal szemben, amelyek ezt a dühöt kiváltották. Precizitással összpontosítva a haladást és a változást szolgáló erőteljes energiaforrássá válhat. És amikor változásról beszélek, nem egyszerű pozícióváltásra vagy a feszültségek átmeneti csökkentésére gondolok, és nem is arra a képességre, hogy mosolyogjak és jól érezzem magam. Az életünket meghatározó feltételek alapvető és radikális megváltoztatásáról beszélek.

Tanúja voltam olyan eseteknek, amikor egy fehér nő rasszista megjegyzések miatt megbántódott, és bár elöntötte a harag, félelme miatt mégis csendben maradt. Ez a ki nem fejezett düh mint fel nem robbant bomba lapul bennük, melyet általában az első rasszizmusról beszélő színes nőre zúdítanak majd.

De az elképzeléseink és jövőnk szolgálatában kifejezett és cselekvésre fordított düh, felszabadító és erőt adó tisztázó aktus lehet, mert ennek a fordításnak a fájdalmas folyamatában tudjuk felismerni a tőlünk mélyen különböző szövetségeseinket, és a valódi ellenfeleinket.

kellett, mert semmi mást sem lehetett tanulni belőle, csak a fájdalmat és az ítéletet, miszerint rossz lányok voltunk, hiányosak, nem azt tettük, amit kellett volna. És ha elfogadjuk az erőtlenségünket, akkor természetesen minden düh elpusztíthat minket.

De a nők ereje a különbségek kreatívként való felismerésében rejlik, és abban, ha kiállunk a torzítások ellen, melyeket ártatlanul örököltünk meg, de amelyeket immár a sajátjainkként kell megváltoztatnunk. Önvizsgálat útján a nők haragja hatalommá alakíthatja a különbségeket. Mert a társak közti harag változást szül, nem pusztítást, és a nyugtalanság vagy a veszteségérzet, amit gyakran okozhat, nem végzetes, hanem a fejlődés jele.

Dühvel válaszolok a rasszizmusra. Ez a düh pedig csak akkor marcangolt barázdákat húsomba, ha kimondatlan, felhasználatlan maradt. Szolgálatomra vált a fény és tanulás nélküli osztálytermekben, ahol a fekete nők munkája és történelme elillanóbb volt a páránál. Tűzként szolgált fehér nők meg nem értő tekintetének jégfuvallatában, akik számára a magam és a népem tapasztalata csak újabb indok a félelemre vagy a büntudatra. Dühöm pedig nem mentség arra, hogy ne foglalkozzunk a vakságokkal, nem indokolja, hogy visszalépjenek tetteitek eredményétől.

Amikor a színes nők azzal a dühvel szólalnak meg, amely a fehér nőkhöz fűződő kapcsolatainkat átszövi, gyakran azt mondják nekünk, hogy „a reménytelenség hangulatát keltjük”, „megakadályozzuk, hogy a fehér nők túllépjenek büntudatukon” vagy, hogy „a bizalmas kommunikáció és cselekvés útjában állunk.” Mindezek az idézetek az elmúlt két évben e szervezet tagjai által hozzám intézett levelekből származnak. Egy nő ezt írta: «Mivel fekete és leszbikus vagy, úgy tűnik, hogy a szenvedés morális tekintélyével beszélsz.» Igen, fekete és leszbikus vagyok, és amit a hangomban hallasz, az düh, nem szenvedés. Harag, nem morális tekintély. Lényeges különbség.

Ha a fekete nők haragjától kifogásokkal vagy a megfélemlítés ürügyeivel elfordulunk, tulajdonképpen senkinek sem adunk hatalmat - ez csupán egy másik módja a rasszal szembeni vakság, a figyelmen kívül hagyott, sértetlen és

mint például a rasszból, a bőrszínből, az életkorból, az osztályból és a szexuális identitásból fakadó különbségek megfogalmazására. Akkoriban nem volt nyilvánvaló szükség az önvizsgálatra, a nő mint lehetséges elnyomó ellentmondásainak megvizsgálására. Bár foglalkoztak a düh kifejezésével, az egymás ellen irányuló haraggal annál keveset. Más nők haragjának kezelésére egyetlen eszközt sem fejlesztettek ki, csak annak elkerülésére és elhárítására vagy a büntudat leple mögé bújásra.

A büntudatot, a tiédet vagy a sajátomat, nincs lehetőségem kreatívan hasznosítani. A büntudat csak egy másik módja a tájékozott cselekvés elkerülésének, időhúzás az egyértelmű döntések sürgető igényével és a közeledő viharral szemben, amely táplálhatja is a földet, de a fákat meghajlító ereje is van. Ha dühösen is szólok hozzád, legalább szóltam hozzád: nem fegyvert tartottam a fejedhez és nem lőttem le az utcán, nem néztem a vérző nővéred testére, és nem kérdeztem: „Mit tett, hogy megérdemelje?” Két fehér nő reagált így Mary Church Terrell beszámolójára egy terhes fekete nő meglincseléséről, akinek gyerekeit kiszaggatták a testéből. Ez 1921-ben történt, amikor Alice Paul szüfrazsett visszautasította, hogy a tizenkilencedik törvénymódosítást, azaz a nők szavazati jogát garantáló törvényt valamennyi nő számára érvényesítsék – azaz nem volt hajlandó nyilvánosan támogatni a színes nők bevonását a törvény hatálya alá, holott mi, színes nők is hozzájárultunk e törvénymódosításnak meghozatalához.

A nők közötti harag kifejezése nem öl meg bennünket, ha azt pontosan meg tudjuk fogalmazni, és ha legalább akkora intenzitással figyelünk az elmondottak tartalmára, mint amennyire magunkat óvjuk kifejezés módjával szemben. Amikor elfordulunk a dühtől, a felismerést utasítjuk el, mondván, hogy csak a már tudott, halálosan és biztonságosan ismert mintázatokat fogadjuk el. Én megpróbáltam mind a dühöm, mind annak korlátait megismerni.

A félelemre nevelt nők számára a düh túl gyakran megsemmisüléssel fenyeget. A nyers erő maskulin konstrukciója azt tanította nekünk, hogy életünk a patriarchális hatalom jóakaratótól függ. Mások haragját mindenáron kerülni

A düh információval és energiával telített. Amikor színes nőkről beszélek, nem csak fekete nőkre gondolok. A nem-fe fekete színes nőnek, aki azzal vádol, hogy láthatatlanná teszem, ha azt feltételezem, hogy az ő rasszizmus elleni küzdelme és az enyém azonosak, mondanivalója van számomra, amiből jobb lesz tanulnom, különben mindketten csak az egymás igazságai elleni küzdelemben fecséreljük el magunkat. Ha akarva vagy akaratlanul részt veszek egy nővérem elnyomásában és ő felhívja erre a figyelmem, az, hogy dühére pusztán csak a saját dühömmel válaszolok, párbeszédünk lényegét egy reakcióval fedi el. Ez energiapazarlás. És igen, rendkívül nehéz rezzenéstelenül figyelni, amint egy másik nő hangjában felsejlik az a gyötrődés, amelyben nem osztozom, vagy amelyhez éppenséggel magam is hozzájárultam.

Ezen a helyen a nőként való kiszolgáltatottságunk kirívóbb eseteitől védve beszélhetünk. Azonban ez nem vakíthat el az ellenünk és minden számunkra leginkább emberi érték ellen szervezkedő hatalmak méretével és komplexitásával szemben. Nem a rasszizmust valamiféle politikai és társadalmi vákumban elemző nőkként vagyunk itt. Egy olyan rendszer szorításában létezőnk, amelyben a rasszizmus és a szexizmus a profitszerzés elsődleges, bevett és szükségszerű kellékei. A rasszizmus ellen felszólaló nők olyannyira veszélyes téma, hogy a konferenciát lejártni igyekvő helyi sajtó elterelő célzattal a leszbikusok lakhatásának a kérdésére összpontosít - mintha csak a Hartford Courant nem merné megemlíteni az itt megvitandó témát, a rasszizmust, nehogy nyilvánvalóvá váljon, hogy a nők valójában létezésünk összes elnyomó körülményének a vizsgálatára és megváltoztatására törekednek.

A közbeszéd nem akarja, hogy a nők, és különösen a fehér nők, felszólaljanak a rasszizmus ellen. Azt szeretné, ha a rasszizmus, akárcsak az estidő vagy a megfázás, egy megváltoztathatatlan adottság volna létezésünk szövetében.

Tehát egy fenyegető és ellenséges közegben működünk, melynek okai bizonyosan nem a köztünk lévő haragban rejlenek, hanem abban a heves gyűlöletben, amely mindannyiunk, minden nő, minden színes ember, leszbikus és meleg, minden szegény ember, vagyis mindazok ellen irányul, akik életeink

sajátos adottságait igyekszünk szem előtt tartani, miközben ellenállunk a minket érő elnyomásformáknak, és a szövetkezés meg a hatékony cselekvés irányában haladunk.

A nők között a rasszizmusról folytatott bármilyen beszélgetésnek magába kell foglalnia ennek a dühnek az elismerését és felhasználását. Ennek a beszélgetésnek őszintének és kreatívnak kell lennie, ugyanis döntő fontosságú. Nem szabad hagynunk, hogy a dühtől való félelmünk eltérítsen vagy arra csábítson, hogy kevesebbrel is beérjük, mint az őszinteség feltárásának kemény munkája. Nagyon komolyan kell vennünk ezt a témát és a benne rejlő, egymásba fonódó dühöket, mert az bizonyos, hogy ellenfeink nagyon is komolyan gondolják az irántunk és a munkánk iránt érzett gyűlöletüket.

És miközben egymás dühének gyakran fájdalmas kifejeződését szemléljük, emlékezzünk arra, hogy nem a mi dühünk ad okot, hogy figyelmeztesselek: este zárd be az ajtód és ne barangolj Hartford utcáin egyedül. Hanem a gyűlölet, amely ott leselkedik azokon az utcákon, és amely mindannyiunk elpusztítására tör, ha mi valóban a változásért küzdünk, és nem elégszünk meg a pusztán akadémiai vitákkal.

Ez a gyűlölet és a mi dühünk nagyon különbözőek. A gyűlölet azoknak az őrjöngése, akik nem osztoznak törekvéseinkben, céljuk pedig a halál és a pusztítás. A düh a társak közötti előítéletes torzítások gyásza, célja pedig a változás. De az időnk egyre rövidebb. Úgy nőttünk fel, hogy a nemin kívül bármely más különbségre a pusztulás okaként tekintünk, és a gondolat miszerint fekete és fehér nők egymás dühével tagadás, tétlenség, hallgatás vagy büntudat nélkül szembesülhetnek, már önmagában is eretnek és teremtő gondolat. Lehetővé teszi, hogy egyenlő felekként, közös alaptól kiindulva vizsgáljuk meg a különbségeket, és megváltoztassuk azokat a torzításokat, amelyeket a történelem e különbségeink köré épített. Mert ezek a torzítások választanak el bennünket. És fel kell tennünk magunknak a kérdést: kinek a nyereségét szolgálja mindez?

A színes nők Amerikában az elhallgattatással és a ki nem választottsággal szembeni düh, valamint az amiatt érzett düh szimfóniájában nőttek fel, hogy

túlélésünk egy olyan világgal dacoló túlélés, amely emberi mivoltunk hiányát magától értetődőnek tartja, és amely gyűlöli szolgálatán kívül álló pusztító létezésünket is. *Szimfóniát mondtam*, és nem *kakofóniát*, mivel meg kellett tanulnunk oly módon összehangolni ezeket az indulatokat, hogy azok ne szakítsanak szét bennünket. Meg kellett tanulnunk ezeken a haragérzéseken keresztül navigálni és felhasználni őket arra, hogy erőt és éleslátást adjanak a mindennapokhoz. Azok, akik nem tanulták meg ezt a nehéz leckét, nem éltek túl. Dühöm egy része pedig mindig italáldozat esett nővéreimért.

A düh, akárcsak a heves indulat, megfelelő válasz a rasszista attitűdökre, ha az ezekből fakadó cselekedetek nem változnak. Azoktól a nőktől, akik jobban félnek a színes nők dühétől, mint a saját felülvizsgálatlan rasszista magatartásformáiktól, azt kérdezem: A színes nők haragja fenyegetőbb, mint az életünk minden aspektusát beárnyékoló nőgyűlölet?

Nem más nők haragja pusztít el minket, hanem annak a megtagadása, hogy egy pillanatra megálljunk és odafigyeljünk a harag ritmusaira, hogy tanuljunk belőle, hogy a megnyilvánulási módján túllépve eljussunk lényegéhez, hogy ezt a dühöt a megerősödés kiemelt forrásaként használjuk.

Sem a haragomat, sem megbántottságomat, sem a dühre adott válaszomat nem rejthetem el, csak azért, hogy megkíméljelek a büntudattól, mert ez csak elértéktelenítené és sértené minden erőfeszítésünket. A büntudat nem a haragra, hanem pusztán a saját cselekedeteinkre vagy azok hiányára válaszol. Ha változáshoz vezet, akkor hasznos lehet, mivel akkor már nem büntudat, hanem a tudás kezdete. A büntudat azonban többnyire csak a tétlenség, a kommunikációt megbontó mentegetőzés másik neve, a tudatlanság és a dolgok változatlanul hagyásának eszköze, a változás hiányának végső védőbástyája.

A legtöbb nőnek nincsenek eszközei a haraggal való konstruktív szembenézéshez. A múltban nagyrészt fehérnek szóló csoportterápiákon foglalkoztak a düh – rendszerint a férfiak világával szembeni – kifejezésének a módjaival. És ezeket a csoportokat fehér nők alkották, akik osztoztak elnyomásuk feltételeiben. Általában kevés kísérletet tettek a nők közötti valódi különbségek,